

12 Noyabr Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Günüdür

Bəri başdan deyək ki, Azərbaycan Konstitusiyasının layihəsini ulu öndər Heydər Əliyev öz əli ilə işləyib hazırlamış və ölkə ictimaiyyətinin müzakirəsinə vermişdir. Ona görə də bir çox siyasətçi və hüquqşünaslar bizim Əsas Qanunumuzu “Heydər Əliyev Konstitusiyası” adlandırırlar. Xatırladaq ki, ötən əsrin 70-ci illərində qəbul edilmiş anoloji sənədimizə də “Heydər Əliyev Konstitusiyası” deyirdilər. Bu barədə bir az sonra ...

Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsi barədə qərar 1921-ci il mayın 6-da Ümum-Azərbaycan Sovetlər Qurultayında qəbul edilmişdir. 15 günlük müzakirələrdən sonra məhz qurultay nümayəndələri tərəfindən qəbul edilmiş ilk Konstitusiyamız 5 bölmə, 15 fəsil və 104 maddədən ibarət idi. O dövrün siyasi quruluşu və hakimiyyətin təşkili qaydası, seçkilərin keçirilməsi, dövlət rəmzləri (gerb və bayraq) və bir çox məsələlərin öz əksini tapdığı ilk

qeyd edilməli məqamlar ondan ibarətdir ki, bu əsas qanunumuz parlamentin qərarı ilə deyil, xalqın referendumda verdiyi səsle qəbul edilmişdi. Daha bir önəmli məqam Əsas Qanunda Azərbaycanın dövlət quruculuğunun əsasları müəyyən edilmiş, respublikamız demokratik, hüquqi, dünyəvi bir dövlət kimi ilk dəfə olaraq insan hüquqlarının prioritet olduğu və hakimiyyət bölgüsünü özünün gələcək inkişaf yolu kimi seçməsi idi. 1978-ci il Konstitusiyasının

Müstəqil dövlətin manifesti

Konstitusiyamız insanların bərabərlik hüququnu təsbit etsə də, bəzi kateqoriyadan olan şəxsləri seçki hüququndan məhrum edirdi. Bu isə tam təbii idi. Çünki Azərbaycan da digər ölkələr kimi, çar üsul-idarəsindən yenincə azad olmuşdu və üstəlik, bu ölkədə demokratik dövlət qurulub dağıdılmışdı. Ona görə də birbaşa hamıya səsvermə hüququnun verilməsi o dövr üçün yol-verilməz hesab olunurdu.

1927-ci il martın 26-da Beşinci Ümum-Azərbaycan Sovetlər Qurultayında ikinci Konstitusiya qəbul edildi. Bunun üçün mühüm zərurət yaranmışdı. Çünki ötən 6 il ərzində həm SSRİ, həm də ZSFSR (Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası) yaranmış, Azərbaycan bu qurumlara daxil olmuş, ölkə ərazisində Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası və Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil edilmişdi ki, bu amillər Əsas Qanunda öz əksini tapmalı idi. Üstəlik, dövlət strukturunun inzibati-ərazi bölgüsündə bir sıra dəyişikliklər edilmişdi. Doğrudur 1925-ci ilin martında Azərbaycan Konstitusiyasına bir sıra dəyişiklik və əlavələr edilmişdi. Ancaq zaman yeni Konstitusiyanın qəbulunu tələb edirdi.

1937-ci ildə qəbul edilmiş üçüncü Konstitusiya əvvəlki anoloji sənədlərdən bir neçə cəhət ilə fərqlənirdi. Burada “İctimai quruluş”, “Vətəndaşların əsas hüquq və vəzifələri”, “Naxçıvan MSSR-in ali dövlət hakimiyyəti orqanları”, “DQMB-nin dövlət hakimiyyəti orqanları”, “Məhkəmə və prokurorluq” adlı fəsillər yer almışdı. Ən başlıcası, bu sənədlərin hamısı məhz qurultaylar vasitəsilə qəbul edilirdi.

Bu qəbildən olan sənədlərin layihəsinin ümumxalq müzakirəsinə verilməsinin təməlini isə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev qoydu. Ötən əsrin 70-ci illərin ortalarında “inkışaf etmiş sosializm” cəmiyyəti üçün Əsas Qanunun işlənilib hazırlanması zərurəti ortaya çıxmışdı. Uzun sürən müzakirələrdən sonra SSRİ-nin üçüncü Konstitusiyası 1977-ci il oktyabrın 7-də qəbul edildi. 1978-ci il aprelın 21-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin növbədənənar yeddinci sessiyasında isə respublikamızın sayca dördüncü Konstitusiyası qəbul edildi. İlk dəfə idi ki, Konstitusiyada insanların sağlamlığının mühafizəsi, mənzil hüququ, mədəniyyət nailiyyətlərindən istifadə etmək hüququ, yaradıcılıq azadlığı təsbit edilirdi. Ən başlıcası, həmin Konstitusiyada Azərbaycan Respublikasının dövlət dilinin Azərbaycan dili olduğu göstərilirdi.

İlk bəndi “Dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi Azərbaycan xalqıdır” müddəası ilə başlanan 1995-ci il Konstitusiyamız barədə danışarkən xüsusilə

dan fərqli olaraq yeni Konstitusiyada qanunvericilik hüququ ancaq Milli Məclisə verilir. Bir palatalı parlament olan Milli Məclisin əsas funksiyası qanun yaradıcılığı ilə məşğul olmaqdır. Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının qəbul olduğu gün — noyabrın 12-si hər il Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Günü kimi qeyd olunur.

1995-ci il noyabrın 27-dən qüvvəyə minmiş həmin Konstitusiyaya 2002-ci il avqustun 24-də, 2009-cu il martın 18-də və 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsində (referendumda) bəzi dəyişikliklər edildi. Bu dəyişikliklər barədə. Ulu öndər hələ 1995-ci ilin yayında demişdi ki, gənc müstəqil Azərbaycan dövlətinin həyatında baş verən proseslərin yaradacağı yeni çağırışlara cavab olaraq, Konstitusiyamızda ümumxalq səsverməsi ilə dəyişikliklər edilə bilər.

Bu sənədin preambulasında deyilir ki, yeni Əsas Qanun bizim qarşımızda Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq, Konstitusiya çərçivəsində demokratik quruluşa təminat vermək, vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsinə nail olmaq, xalqın iradəsinin ifadəsi kimi, qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq, ədalətli iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq, hamının layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək və nəhayət, ümumbəşəri dəyərlərə sadıq dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək vəzifələrini qoyur.

Bütün soydaşlarımız kimi, biz də Əsas Qanunumuzun Birinci fəslinin birinci bəndi ilə fəxr edirik: “Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi Azərbaycan xalqıdır”.

Beynəlxalq aləmdəki dostlarımız Azərbaycan haqqında danışarkən fəxr-lə yada salırlar ki, bu dövlətin Konstitusiyasının 47 maddəsi əsas insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasını tələb edir. Bu isə ədalətli cəmiyyətin, obyektiv idarəetmənin və demokratik quruluşun təzahürüdür.

Məhz bu keyfiyyətlərinə görə, Azərbaycan Konstitusiyası bizi uğurlardan uğurlara aparır. Fikrimcə, bizim otuz il davam edən işğala son qoya bilməyimiz də məhz ədalətli cəmiyyətin, obyektiv idarəetmənin və demokratik quruluşun mövcudluğunun nəticəsi idi. Həmin dəyərlər mövcud olmasaydı, xalq-iqtidar birliyi də yaranmazdı, xalq-ordu vəhdəti də. Həmin birliyin sayəsində biz ölkəmizin ərazi bütövlüyünü də bərpa etdik, bütün torpaqlar üzərində suverenliyimizi də.